

ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ: НАЦРТ ИСТРАЖИВАЊА

Сплет друштвено-историјских и књижевних прилика након распада СФРЈ-е интензивирао је раслојавање и дезинтеграцију бивших југословенских република. Довољна временска дистанца омогућава да се поузданије преиспитају промене које су наступиле и скицирају оне које су још увек актуелне. У уводном делу рада указано је на застој компаративних изучавања јужнословенских књижевности који се манифестује, између осталог, и у виду непостојања чврстих теоријско-методолошких полазишта. Размотрен је статус јужнословенске компаратистике на студијама националне филологије у Србији кроз последњу акредитацију. На крају рада изнет је елаборат који би, у апликативној фази, требало да омогући поузданији и систематичнији увид у присуство јужнословенских књижевности у (пост)југословенском контексту и то кроз следеће аспекте: наставни програми, уџбеничка литература, методичка литература, односно научна мисија у целини.

Кључне речи: јужнословенска компаратистика, наставни програми, уџбеници, методичка литература, научна мисија.

1. Јужнословенска компаратистика између кризе и нових перспектива

Зачеци писане речи међу Јужним Словенима обично се везују за ћирилометодијевску традицију, из које се „постепено развило неколико међусобно тијесно повезаних, испреплетаних, често сасвим сраслих, готово неразлучивих књижевних целина” (ТУТЊЕВИЋ 2011: 11). Верска припадност, регионалне особености и државна идеологија препознати су као кључни узроци процеса сједињавања и разједињавања. Конституисање и раслојавање књижевних идентитета у оквиру јужнословенске литерарне заједнице вршено је по различитим основама: на подлози сопствене националне свести и сопственог језика (нпр. македонска, муслиманска (бошњачка) или црногорска књижевност), на комбинацијама идентитета националне, језичке, државне и регионално-покрајинске природе (нпр. српска књижевност

¹ s.simonovic-18487@gmail.com

у БиХ), што у крајњој линији доводи до различитих и противречних аргумената, а суштински сведочи о „темељном и дугорочном разграђивању и редистрибуцији једног вида књижевнокултурног идентитета” и „међусобне повезаности и прожимања које данас напросто није могуће разлучити и подијелити без кусура” (ТУТЊЕВИЋ 2011: 45–52).

Познато је да је идеја о компаративном изучавању јужнословенских/југословенских књижевности реактуелизовала крајем 70-их и почетком 80-их година XX века². Поред термина *јужнословенска компарати(ви)стика*, у радовима срећемо и друге називе: *југословенска компарати(ви)стика*, *регионална књижевна компаратистика*, *регионална компаративистика*, *интеркултурно изучавање књижевности*, *балканска компаратистика*, и др. Сви потоњи називи заправо обухватају изучавања онога што се именује као постјугословенске, регионалне, западнобалканске, односно јужнословенске књижевности. Свака научна област, па тако и јужнословенска компаратистика (и алтернативни термини), тежи да има дефинисан предмет проучавања, садржај и обим, метод, теорије и хипотезе, те низ посебних питања:

„Konkretno, istorija jugoslovenske književnosti bi pre svega trebalo da kaže šta tačno podrazumeva pod pojmom *jugoslovenska književnost* i da precizira da li o svom predmetu razmišlja u jedнини или u множини, као о југословенској књижевности или као о југословенским књижевностима. Она би такође требало да каже *које поједине националне књижевности улазе у састав те синтетичке цeline*, ма како се она звала, који су *књижевни и eventualно неки други критерији* на основу којих се одређује припадност овој књижевности, *jeziчки, teritorijални или неки трећи, kakav је међуоднос ових књижевности*, како би се требало односити према *питанју канона, uticaja, жанрова, periodizације*, који *појединачни piscи и која дела* представљају ову књижевност. Najзад, један од најважнијих задатака историје југословенске књижевности био би да *sистематски прикаже еволуцију, настанак и развој celine* коју представља југословенска књижевност као књижевност (или југословенске књижевности као такве).” (МАРЧЕТИЋ 2019: 42, kurziv S. S.).

Марчетић јасно наглашава да југословенска (југословенске) књижевност(и) са чисто књижевног, филолошког аспекта није постојала,

² Идеја је институционално подржана од стране Завода за знаност о књижевности и Одсека за југословенске језике и књижевности, те су на Филозофском факултету у Загребу организовани научни скупови у оквиру којих се дискутовало о конституисању засебне дисциплине и потенцијалним токовима, што је резултирало и објављивање четири зборника (*Компаративно изучавање југославенских књижевности*) у распону од 1983. до 1991, а највећа заслуга припала је Фрањи Грчевићу и Ернесту Фишеру. Деценију пред распад Југославије обележила је „компаратистичка перспектива међусобног супротстављања, суочавања југословенских књижевности” (МИТРОВИЋ 2017: 88). Једина катедра за компаративну југославистику у социјалистичкој Југославији била је у Осиеку (1981–1991), којом је руководио Јоже Погачник, док у постјугословенском периоду имамо само једну, и то на Филозофском факултету у Загребу – Катедру за поредбену повијест јужнословенских језика и књижевности, коју је утемељио Звонко Ковач (МАРЧЕТИЋ 2017: 104). Удео и учешће других катедри/универзитетских центара је такође значајан те би их требало подробије испитати.

док је са политичког и културолошког становишта заузимала значајно место. Под књижевношћу југословенског простора подразумевао се књижевни саобраћај, издавачка делатност, књижевне вечери, програми и награде и сл.; јавна сфера у Југославији била је прегледнија него данас будући да је приступ јавности био ограниченији у смислу препознатљивости високих културних домета (GVOZDEN 2019: 191, 193).

Југословенска књижевност је перципирана као интерлитерарна заједница српске и хрватске књижевности, за чије место се делимично изборила и словеначка књижевност, на шта упућују и радови поменутих зборника, али и низ касније насталих студија. Статус књижевности осталих народа и народности (македонска и муслиманска књижевност БиХ, црногорска) је периферан баш као и улога других народа Југославије (Албанаца, Мађара, Словака и др.) у контексту југословенског књижевног живота. Дакле, југословенска књижевност³ се практично поистовећивала са најмоћнијим ентитетима социјалистичке Југославије (српском и хрватском, делимично словеначком књижевношћу) који су представљали центре књижевног и културног живота. О јужнословенским књижевностима се говори у множини, према критерију поделе словенских језика, а осим књижевности југословенских народа ту се убраја и бугарска књижевност.

Крајем 70-их година XX века јављају се књижевноисторијски прегледи и историје националних књижевности (најпре у Хрватској, потом у Србији, а у Словенији је одвајкада негован такав приступ) уместо дотадашњих прегледа и избора⁴ из југословенске књижевности. Македонска, црногорска

³ А. Марчетић (2019: 43–46) се надовезује на теоријске претпоставке Светозара Петровића и експлицира четири концепта југословенске књижевности у социјалистичкој Југославији: (1) *унитаристички модел*: националне књижевности народа Југославије, пре свих српска и хрватска, представљају једну јединствену целину што имплицира да се поједине националне књижевности морају одрећи својих посебних идентитета у корист изградње југословенског књижевног идентитета; схватање никад није прихваћено, а јављало се „у тренуцима повишене југословенске еуфорије, као у илирском покрету или у годинама непосредно после Првог, односно Другог светског рата” (44), тумачено је као „израз централистичких тежњи највеће југословенске републике, Србије, односно као израз великосрпског хегемонизма” (44); (2) *плуралистички модел*: књижевности јужнословенских народа се тумаче као независне и самосталне целине, и то схватање је најраширеније прихваћено; (3) *филолошки модел*: заснован на принципима историјске књижевне науке у смислу да су југословенске књижевности различите али међусобно сродне националним традицијама (део су шире заједнице); (4) *југословенска књижевност као канон*: корпус најрепрезентативнијих дела из различитих националних књижевности; чува идеју о аутономности појединих националних књижевности и идеју југословенског заједништва; на нашим подручјима ова концепција се прећутно подразумевала, а експлицитно је заживела међу страним славистима. „У извесном смислу, могло би се рећи да у социјалистичкој Југославији није било историје југословенских књижевности зато што није било праве, књижевне историје књижевности.” (МАРЧЕТИЋ 2019: 49)

⁴ Најчешће је реч о уџбеничким (лектирским) прилозима који „нису били ни налик правој, систематски написаној и на научним темељима заснованој историји књижевности”, где су

и босанско-херцеговачка књижевна традиција, које су се и конституисале у послератном периоду, представљене су у виду парцијалних прегледа националне књижевности (МАРЧЕТИЋ 2019: 42–43).

Политички инструментализованим говором се, након распада СФРЈ, дезинтегрисала југословенска култура – „povučene su državne granice, podeljen je jezik, podeljene su i zlatne rezerve, a u maksimalnoj meri podeljena je i tradicija, čak i ona koja je objektivno nedeljiva” (PANTIĆ 2011: 163).

Јужнословенска (југословенска) заједница је данас раслојена до те мере да се некадашње јединство готово занемарује или сасвим потискује. У социјалистичкој Југославији се 80-их година XX века јавила потреба за прецизнијим разматрањем идеје о компаративном изучавању југословенских књижевности, али је, због распада заједничке државе и деловања политичко-идеолошких фактора (и самих научних радника!) у протекле три деценије, парадоксално остала пре у зачецима него у процвату. Југословенске републике су се окренуле властитој култури или европским токовима књижевности, те је несумњиво угрожен регионални дијалог и потенцијал⁵. Све то утиче да се уметничким појавама прилази са негативним националним предзнаком, а не према начелу уметничког предмета који припада свеопштој култури. Какав ће однос и исход југословенских заједница бити у будућности не знамо, али би ваљало говорити о потреби да се књижевна прошлост испита на релевантан начин, како не би долазило до својатања и прекројавања књижевне историје. Југословенски књижевни материјал треба прочитати у новом руху, у складу са теоријским контурама које би изградиле југословенски компаратисти кроз сарадњу у виду заједничких пројеката и уз институционалну подршку. Рад постјугословенских компаратиста би тако био препознат, афирмисан и мотивишући, и свакако би допринео систематичнијем увиду у њихова залагања. Дакле, итекако има смисла бавити се на научно релевантан начин и у духу универзалне хуманистичке димензије оним што је разједињено по политичко-идеолошкој основи:

„идеолошки критеријуми владајуће комунистичке партије односили убедљиву превагу над књижевним и естетским мерилима у избору и тумачењу представљених дела” (МАРЧЕТИЋ 2019: 42–43).

⁵ Протекла деценија 21. века сведочи о напорима јужнословенских компаратиста да утврде методолошка упоришта својих изучавања и питања специфична за наставни (универзитетски) контекст. У низу радова такве књижевно-културне оријентације могу се издвојити следећи: темати „Интеркултурно-поредбено изучавање књижевности” (*Sarajevske sveske*, 32/33 (2011)), „Суусједство ријечи – класици других” (*Sarajevske sveske*, 37/38 (2012)), „Књижевност у егзилу, прогонству, емиграцији” (*Sarajevske sveske*, 45/46 (2014)), „Књижевност постјугословенског времена: судбине и коментари” (*Култура: часопис за теорију и социологију културе и културну политику*, бр. 156 (2017)), „Југославија и култура – културна политика, промене, феномени” (*Култура: часопис за теорију и социологију културе и културну политику*, бр. 161 (2018)); зборник *Jugoslovenska književnost: prošlost, sadašnjost i budućnost jednog spornog pojma* (2019) и други радови.

„Razvijati dobrotu i prisnost, među ljudima, narodima i kulturama. Zato se sramiti moramo svoje ksenofobije i mržnje koja kao da se prenosi s koljena na koljeno, a nakon svega stidjeti se moramo i svoga nacionalizma: za njega više nemamo opravdanja niti prava, čak iako bi prilika još bilo. U njegovo ime naše su zemlje osiromašene, u njegovo smo ime odvođeni u ratove i pokradeni, u njegovo smo ime trpjeli i trpimo takve uvrede i poniženja, da je bolje zatajiti i svoju nacionalnost nego se busati u prsa kao veliki rodoljubi i mali ljudi.” (KOVAČ 2011: 79–80).

2. Јужнословенска компаратистика из угла студија националне филологије на универзитетима у Србији: осврт на протеклу акредитацију

Након распада заједничке државе, културно интересовање и дијалог међу југословенским народима значајније опада. Дубља анализа би требало да открије зашто је то тако. Зашто се култура у све већој мери поима као националистичка, а Други се посматра као непријатељ? Ко је створио такве наративе? Да ли су се интелектуалци придружили испуњавању парapolитичких интереса? Погледајмо програме универзитета у Србији, посебно студија србистике кроз последњу акредитацију (2014/15).

У структури студијских програма националне филологије у Србији нема довољно места за јужнословенске језике и књижевности. То се види, пре свега, из статуса необавезности слушања ове групе предмета. У Србији нема јединствене катедре која се бави компаративним изучавањем јужнословенских књижевности. Проучавања су сведена на појединачне научне раднике који своја научна интересовања усмеравају ка парцијалним националним књижевностима, делајући евентуално у оквиру ширих пројеката и углавном унутар институција у којима раде. У наставку рада осврнућемо се на наставне предмете на универзитетима који се примарно баве књижевностима југословенских народа. При томе, треба нагласити да компаративни метод функционише као универзални приступ, те се јавља и код предмета који у свом називу садрже стилску формацију са националним (српским) предзнаком, али и оних предмета код којих студенти имају прилике да по свом литерарном сензитивитету одаберу писце и дела који не морају нужно да припадају српској књижевности (нпр. књижевност и историја, књижевност и приватни живот, књижевност и религија и сл.) – овакви предмети нису ушли у ово разматрање.

У оквиру новосадских катедри⁶ студенти имају прилике да похађају двосеместралне курсеве словеначког и македонског језика, прегледе хрват-

⁶ У обзир су узети следећи студијски програми: *Српска филологија: српски језик и књижевност*; *српска књижевност и језик*; *Компаративна књижевност са теоријом књижевности* на ОАС; *Српска књижевност и језик*, *Компаративна књижевност са теоријом књижевности* на МАС; *Језик и књижевност* [модул књижевност] и *Интердисциплинарне докторске студије у пољу друштвено-хуманистичких наука* на ДАС.

ске, словеначке и македонске књижевности, те оне који су посвећени проучавању поезике писаца друге народности у упоредној перспективи, па све до односа српског фолклора према словенским културама⁷. На постдипломским студијама понуђени су предмети којима су обухваћене (новије) методолошке и проблемске појаве – имагологија и књижевност егзила. Књижевне предмете потписују Бојана Стојановић Пантовић, Ивана Живанчевић Секеруш, Жељко Милановић и Соња Веселиновић, док курс словеначког језика држи Жељко Марковић, а македонски језик предаје Жарко Бошњаковић. Фонд часова је углавном уједначен тако да студенти имају по два часа предавања и вежби; предмети се слушају на вишим годинама студија; број кредита се креће од три до шест.

Београдске катедре⁸ студентима нуде слушање македонског, бугарског и словеначког језика у двосеместралном трајању, као и обавезне курсеве који су засновани на прегледу хрватске, словеначке, бугарске и македонске књижевности током два семестра на трећој години студија. Постдипломце очекују предмети посвећени имаголошким истраживањима или проучавању модернистичког романа у послератној српској и хрватској књижевности. Поменуте предмете држе Михајло Пантић, Тихомир Брајовић и Горан Коруновић. Студенти слушају предмете са два часа предавања и два часа вежби, а број кредита варира од три до шест.

На Филозофском факултету у Нишу⁹ изучава се македонски и бугарски језик током два семестра на првој години студија. На обавезном предмету изучава се преглед хрватске и македонске књижевности у упоредној перспективи, док се на изборним курсевима предвиђа проучавање хрватске модерне и савремене македонске поезије (Данијела Костадиновић, Христина Аксентијевић), односно курс о Марку Краљевићу у балканском контексту (Данијела Поповић Николић, Христина Митић). Протеклих година студенти су, у оквиру мастер академских студија, имали прилике да похађају бугарски или македонски језик код изворних лектора (Валентина Седефчева, Моника Илкова). Новоакредитовани програми ОАС Србистике (2021) обогаћен је обавезно-изборним курсевима *Македонски језик у књижевно-културном контексту* (2+2; 4 ЕСББ; Данијела Костадиновић и Моника Илкова), *Бугарски језик у књижевно-културном контексту* (2+2; 4 ЕСББ; Данијела Кос-

⁷ Тематски дијапазон оваквих и сродних истраживања подједнако се може сматрати и фолклористичким (компаративним) изучавањима. Ипак, држаћемо се велековске терминологије и посматрати их у компаративном кључу.

⁸ Размотрени су програми: *Српски језик [филолошки, наставнички профил]*, *Српска књижевност са јужнословенским књижевностима* (ОАС), *Српска књижевност са јужнословенским књижевностима* (МАС).

⁹ Анализом су обухваћени студијски програм *Србистика* (ОАС), *Филологија [модул српска и компаративна књижевност]* (МАС), као и новоакредитовани програми из 2021. на свим нивоима студија.

тадиновић и Валентина Седефчева) који се слушају током прва четири семестра. Обавезни предмет *Упоредно проучавање јужнословенских књижевности* (2+2; 5 ЕСББ; Данијела Костадиновић, Христина Аксентијевић) се слуша на трећој години студија, а куриозитет овог предмета, у односу на раније акредитације, се односи и на допуну корпуса текстовима словеначких аутора и другим канонским ауторима хрватске и македонске књижевности. Изборни курсеви о савременој македонској поезији (5. семестар, 2+2; 3 ЕСББ) и приповедачима хрватске модерне (7. семестар; 2+2; 4 ЕСББ) углавном су реакредитовани и допуњени новијом секундарном литературом. На следећем нивоу студија, у оквиру модула српски језик, студенти имају могућност да се одреде за курсеве *Увод у проучавање бугарског/македонског језика, књижевности и културе*, *Бугарски/македонски језик – специфичности превођења* (2. семестар; 2+2; 4 ЕСББ). Отворено је питање зашто ови курсеви нису понуђени и у изборном блоку за модул српска и компаративна књижевност. На србистичком модулу за српску и компаративну књижевност понуђен је изборни курс *Јужнословенски интеркултурни и књижевни контекст* (1. семестар; 2 + 2; 4 ЕСББ; предавачи: Горан Максимовић, Данијела Костадиновић). У оквиру ДАС Србистике (2021) предвиђен је курс *Српско-јужнословенске књижевне везе* (3 + 0; 7 ЕСББ). Најновија акредитација студија србистике на свим нивоима студија на Филозофском факултету у Нишу показује да су предмети из области јужнословенске компаратистике зналачки осмишљени, да одражавају потребу за интердисциплинарношћу, те да су прилагођени најновијим компаратистичким тенденцијама (студије превођења, интеркултуралност).

Филозофски факултет у Косовској Митровици на основним студијама (модули: српски језик и књижевност; српска књижевност и језик) нуди обавезно слушање македонског језика у првом семестру (2 + 0; 5 ЕСББ; Станислав Станковић), као и прегледа македонске и хрватске књижевности у петом семестру (2 + 2, 4 ЕСББ; Бојан Јовић). На постдипломским студијама држе се обавезни теоријски курсеви о методологији компаративног изучавања књижевности уопште (2 + 2; 7 ЕСББ; Слађана Алексић, Небојша Лазић) и други актуелни курсеви (*Проучавање култура: нови поглед на мултикултурализам и међукултуралну комуникацију*; *Имагинарна географија Балкана из супротних перспектива и њихове манифестације у књижевним делима*; *Књижевност српске дијаспоре у Канади*; 3+0), које држе гостујући професори.

Катедра у Крагујевцу студентима на основним академским студијама нуде изборне предмете: *Увод у компаратистику* (Слободан Лазаревић, Душан Живковић), *Српска фолклорна и књижевна баштина у Хрватској* (Славица Гароња Радованац), те *Европски идентитет српске књижевности* (Драган Бошковић, Часлав Николић), који су предвиђени за четврту годину студија, са фондом часова од два предавања и једним часом вежби, односно 3 ЕСББ.

Јужнословенски језици и књижевности се у оквиру националних катедри у Србији изучавају изборно, што доводи у питање не само опстанак постојећих проучавалаца и лектора, већ угрожава регионални дијалог и поти-ре југословенско наслеђе (поготово у свести млађих нараштаја). Македонски језик се слуша на свим катедрама, бугарски у Београду и Нишу, а словеначки језик у Новом Саду и Београду. Највише је заступљена хрватска књижевност, која се изучава на већини универзитета, потом македонска, а најмање словеначка (Нови Сад) и бугарска (Београд). Најчешће је реч о прегледним курсевима националних књижевности, у распону од почетка 19. до последњих деценија 20. века. Јављају се и предмети посвећени одређеном жанру у оквиру националне (или више националних) књижевности. Значајан удео има и проучавање фолклорне традиције у регионалном контексту, као и упознавање студената са актуелним методолошким и проблемским струјањима (имагологија, књижевност егзила и др.). Евидентно је да изостају обавезни теоријски предмети (макар једносеместрални) којима ће се студенти увести у јужнословенску компаратистику, где ће се сугерисати поједина методолошка решења која су применљива тек онда када се познају фундаментални појмови и значај дисциплине. Зато настава књижевности бивших југословенских држава прети од опасности да се изводи једносмерно (исто као да проучавамо магичну националну књижевност), а компаративно изучавање јужнословенских књижевности остаје привилегија (и задовољство) само за научне раднике, али не нужно и за студенте. Дакле, на студијама националне филологије задржано је плуралистичко схватање југословенске књижевности, а примат заузима најмоћнија и најближа – хрватска књижевност. Зашто је једино хрватска култура делимично присутна и проучавана у РС? Ваљало би ићи и у обрнутом смеру – какав је статус српске културе код других југословенских народа.

Описана кризна ситуација је у великој мери условљена спољашњим (не)приликама, првенствено друштвено-политичким контекстом, али и унутрашњим факторима – понајпре у оквиру институција/појединих јединица (укључујући и појединце) које немају разумевања за значај и очување регионалних књижевно-културних веза. Статус саме дисциплине је до те мере маргинализован и релативизован да је све мањи број научних радника са примарно јужнословенско-компаратистичким усмерењем, а непостојање особеног научно-наставног кадра отвара путеве за многе неправилности и штету која се наноси развоју универзитета/култури уопште.

Јасно је да овакви прегледи јесу информативног карактера, али и да је неопходан систематичнији увид у студијске програме (нпр. однос групе предмета из јужнословенске компаратистике према програмима националне литературе; писци који улазе у опсег компаративних изучавања; анкете о ваљаности наставе и усклађености програма, итд.), како у синхронијској тако и дијахронијској равни, не би ли се добила поуздана слика о статусу јужнословенске компаратистике на нашим универзитетима. Могуће је ис-

траживати и (међу)институционалну подршку, (заједничке) пројекте, научне скупове и пратеће зборнике радова итд. не би ли се дошло до синтезе о деловању и значају јужнословенских компаратиста, како у домену (пост) југословенског контекста, тако и у контексту националних књижевних радника, те других иностраних компаратиста.

3. Статус књижевности других југословенских народа у регионалном контексту: истраживачке теме

Познато је да се наставни садржаји формирају на основу мишљења стручног кадра (претежно са универзитета и других институција од јавног значаја). Наставна пракса¹⁰ показује да су планови и програми, у мањој или већој мери, утемељени на научним спознајама и/или прилагођени политичко-идеолошким циљевима. У овом поглављу настојимо да скицирамо поједине истраживачке теме везане за статус јужнословенских језика и књижевности у школама и на факултетима¹¹. Елаборација се првенствено односи на период друге Југославије, на примеру СР Србије, али се осврћемо и на постјугословенске универзитетске тенденције у РС.

1. Наставни програми из матерњег језика и књижевности у основним и средњим школама¹²:

- Размотрити однос између општих и посебних циљева наставе;
- Показати статистички у којој мери су присутни текстови из корпуса националне књижевности (српске), књижевности других југословенских народа и светске књижевности;
- Уочити доминантни критеријум (или више њих) избора аутора/текстова у наведеним корпусима и повезати са узрастом ученика;

¹⁰ Појам наставна пракса користимо да означимо предметну наставу матерњег језика и књижевности у основним и средњим школама, те студије србистике на универзитетима у Србији.

¹¹ Проблематика проучавања јужнословенских језика и књижевности нарочито заокупља пажњу истраживача у постјугословенском контексту. Уп. Саша Шмуља, „Научни и наставни аспекти компаративног проучавања јужнословенских књижевности”. Зборник са Међународне научне конференције „Настава јужнословенских језика и књижевности у данашњој Европи” („Výuka jihoslovanských jazyků a literatur v dnešní Evropě”), Филозофски факултет Масариковог универзитета у Брну (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta Brno), 2013: 111–118.

¹² Значајне резултате понудила је Јелена Д. Михајловић одбравивши тезу „Наставни планови и програми за матерњи језик на некадашњем српскохрватском говорном подручју – контрастивна анализа” на Универзитету у Београду, 2013. године. Доступно на: <<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/4071/Disertacija.pdf?sequence=4&isAllowed=y>> 4. 8. 2021.

- Утврдити концепцијске промене у синхронијској и/или дијахронијској равни;
- Открити носиоце/потписнике промена и шире разлоге таквог поимања наставе матерњег језика и књижевности; итд.

2. Уџбеничка литература

- Истражити у којој мери су се аутори (првенствено читанки) придржавали прописаног програма, уносили сродне поетике и сл.;
- Испитати да ли се разликују методичке апаратуре у текстовима посвећеним другим југословенским народима;
- Утврдити постоје ли стереотипи о Другом;
- Размотрити издавачку делатност у области лектире (и додатног штива) и уређивачку политику;
- Анализирати књижевноисторијске приручнике¹³ и друге помоћне уџбенике у светлу научно-наставних домена; итд.

3. Методичка литература

- Истражити у којој мери се у општим методичким приручницима појављују примери из других југословенских књижевности;
- Испитати да ли постоје методичке студије које се баве књижевношћу других југословенских народа, односно специјалном наставном методологијом;
- Указати на сарадњу која је постојала међу југословенским стручњацима (методичарима) и указати на њихове најрелевантније резултате¹⁴; итд.

4. Научна мисија

- Анализирати наставне програме на студијским програмима југословенских књижевности на универзитетима и пратити како се мења однос који универзитетски професори успостављају према књижевном канону појединих националних књижевности;
- Указати на најзначајније научнике,
- Пописати и утврдити значај пројеката, конференција, зборника радова, посебних институција и сл. које су произашле из изучавања књижевности југословенских народа;
- Утврдити ко је сматран за југословенског класика;

¹³ Мислимо првенствено на Преглед југословенске књижевности, чији су аутори Драгутин Стефановић и Вукашин Станисављевић. Прва издања из 60-их година су касније допуњивана и прерађивана.

¹⁴ Део тих резултата свакако се односи и на библиотеку Портрет књижевног дела, која је 80-их година прошлог века покренута у оквиру издавачке куће Завод за уџбенике и наставна средства.

- Размотрити издавачку политику у смислу других југословенских аутора (научника), њихових студија и сарадњу која је успостављена; али и значај издавачких кућа¹⁵ на промовисању белетристичких текстова југословенске књижевности;
- Пратити линију књижевних награда од југословенског периода до данашњих дана, итд.

Поменуће истраживачке теме захтевају панорамски захват, коришћење дијахронијско-синхронијског и аналитичко-синтетичког приступа. Сваки други парцијални приступ сводио би се на непоуздане закључке. Условљеност специфичним контекстом наметнула је потребу за обимном и разноврсном грађом (отвара се питање о доступности тих извора). Интердисциплинарне везе би се могле свести на књижевност–историја; књижевност–идеологија–политика.

Цитирана литература

- МАРЧЕТИЋ, Адријана. „Компаративна југославистика или може ли се преживети апокалипса”. *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture u kulturnu politiku*, бр. 156 (2017): 96–110.
- МИТРОВИЋ, Марија. „Југословенско књижевно наслеђе – постјугословенско читање”. *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture u kulturnu politiku*, бр. 156 (2017): 81–95.
- ТУТЊЕВИЋ, Славиша. *Размеђа књижевних токова на Словенском Југу*. Београд: Службени гласник, 2011.
- GVOZDEN, Vladimir. „Pisanje posle trijumfa etnicizma: može li književnost (ponovo) biti emancipatorska na Balkanu?”, у: *Jugoslovenska književnost: prošlost, sadašnjost i budućnost jednog spornog pojma*. Београд: Филолошки факултет Универзитета, 2019: 191–202.
- KOVAČ, Zvonko. „Slavistika vs. regionalna književna komparativna. Teze i komentari (rizici i nuspojave)”. *Sarajevske sveske*, 32/33 (2011): 130–136.
- МАРЧЕТИЋ, Адријана. „Југословенска књижевност после Другог светског рата: теоријски модели Светозара Петровића”, у: *Jugoslovenska književnost: prošlost, sadašnjost i budućnost jednog spornog pojma*. Београд: Филолошки факултет Универзитета, 2019: 41–50.
- PANTIĆ, Mihajlo. „Da li su danas moguće južnoslovenske komparativne studije?”. *Sarajevske sveske*, 32/33 (2011): 163–166.
- Наставни план и програм за студијске програме на Филозофском факултету у Новом Саду, <<http://www.ff.uns.ac.rs/>> 22. 11. 2021.
- Наставни план и програм за студијске програме на Филолошком факултету у Београду, <<http://www.fil.bg.ac.rs/>> 22. 11. 2021.

¹⁵ Нпр. „Просвета”, „Нолит”, „Рад”, итд.

- Наставни план и програм за студијске програме на Филозофском факултету у Нишу, <https://drive.google.com/drive/folders/1OOwnB5IzP6TaPnoBXOfAO_jSsfAUsBM_> 22. 11. 2021.
- Наставни план и програм за студијске програме на Филозофском факултету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, <<https://fifa.pr.ac.rs/studije/>> 22. 11. 2021.
- Наставни план и програм за студијске програме на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, <http://filum.kg.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=114&lang=sr> 22. 11. 2021.

Stefan S. Simonović

SOUTH SLAVIC LITERATURE IN TEACHING PRACTICE: RESEARCH DRAFT

The complex mix of socio-historical and literary circumstances after the disintegration of the SFRY intensified the stratification and disintegration of the former Yugoslav republics. Sufficient time distance makes it possible to more reliably review the changes that have occurred and sketch those that are still current. The introductory part of the paper points out the stagnation of comparative studies of South Slavic literatures, which is manifested, among other things, in the form of the non-existence of solid theoretical and methodological starting points. The status of South Slavic comparative studies at the studies of national philology in Serbia through the last accreditation was considered. At the end of the paper, a study was presented which, in the application phase, should provide a more reliable and systematic insight into the presence of South Slavic literature in the (post) Yugoslav context through the following aspects: curricula, textbooks, methodological literature, ie scientific mission as a whole.

Keywords: South Slavic comparative studies, curricula, textbooks, methodological literature, scientific mission